

MŰLT SZÁZADI TABLÓ

JAKOV IGNJATOVIĆ: *Örök völegény.*
Forum, Újvidék, 1972.

Klasszikus művet adott nemrég a magyar olvasó kezébe a Forum könyvkiadó. Annak az írónak a művét, akiről Veljko Petrović azt mondta, hogy a világon kívül élt, aki nem sorolható egy csoportba se, nem tartozik a fiatalok között sokat ígérő, de csakhamar elhallgató alkotók közé. Ellenkezőleg: azok közé a ritka tehetségek közé tartozik, akiknek művészete fokozatosan bontakozik ki, s utolsó művük a legérettebb, legjelentősebb, legnemesebb.

Ez a különös ember és különös író Jakov Ignjatović, a *Milan Naranadžić*, a *Čudan svet*, a *Trpen spasen*, a *Vasa Rešpekt*, a *Večiti mladostenja* és a *Patnica* című regények szerzője, aki a magyarországi szerbek nagymúltú városában, Szentendrén született egyesek szerint 1822-ben, mások szerint ugyanabban az évben, amikor Branko Radičević, s ugyanakkor kezdett el írni, amikor a *Džakbucsu* hallhatatlan költője.

Élete is, művészete is ellentmondással teli. Hú kívánt maradni hazájához, de népéhez és annak történelmi hagyományaihoz is. A negyvennyolcas forradalomban a magyarok oldalán állt, ezért annak bukása után kénytelen volt elmenekülni. Amikor visszatért, képviselőnek választották meg a pesti nemzetgyűlésbe. Kitagadottan halt meg hatvan-négy éves korában Újvidéken. Róla is, munkásságáról is sokáig megfigyelkedtek. Csak századunkban foglalta el azt a helyet a szerb irodalomban, amely joggal megilleti, jóllehet Svetozar Marković már a hetvenes években megállapította róla, hogy »elsőnek mutatta meg, milyen hatalmas kincsesbánya a költők számára — a mindennapi élet.« Igaz, korai művei romantikus ihletésű történelmi regények, de már ezekben is megtalálhatók a realista vonások. A társadalmi regényig, a társadalom sokrétű, erőteljes, életes ábrázolásáig azonban csak utolsó előtti művében, az 1878-ban írt *Örök völe-*

gényben jutott el, amelyet Jovan Skerlić, a századelő kiváló irodalomtörténésze, aki igen sokat tett a méltánytalanul mellőzött Ignjatović megismertetése érdekében, szerzőnk legjobb alkotásának tartott. Joggal, mert ebben sikerült leghitelesebben ábrázolnia a bomlásnak induló szentendrei iparos-kereskedő társadalmat, hű rajzot adnia azokról, akik képtelenek úgy élni, ahogyan szüleik éltek, s könnyű szívvel elherdálják a nehéz vereztekkel megszerzett apai vagyont.

A két részből álló regény középpontjában Sofronije Kiric kereskedő-kocsmáros és családja áll. Az első részben az ő és barátjé körének életébe nyerünk bepillantást. A Duna menti kisváros két köztisztelőben álló polgára, Kiric és Jovan Krečar Krakškoba indul, hogy borukat eladják és helyette vásznat vegyenek. Az utazás viszontagságai során megismerkedünk az élelmes, találékony, vagyont szerző apákkal, s velük párhuzamosan a korabeli magyarországi és lengyelországi viszonyokkal.

A második részben ismerjük meg Sofronije Kiric két fiát, az idősebb Perát és a fiatalabb Šamíkat. Az előbbi kereskedőnek szánja az apja, de az elzúlik, mert a kocsmájukban iszákos dunai hajósokkal barátkozik meg. Az utóbbiból ügyvédet szeretne nevelni, de az elkényeztetett, gyöngye akarató fiú mindvégig apja nyakán élösködik. Állandóan nők társaságában forog, jobban ért az asszonyi dolgokhoz, mint maguk a nők. Mikor Pera végképp elzúlik, Sofronije azt szeretné, ha Šamíka megnősülne, de az sehogyan sem tudja rászanni magát erre, s menyasszonyait máshoz adja férjhez, csakhogy megszabaduljon tőlük. Ő lesz a város örök völegénye, mert valahányszor meg akar nőszülni, mindig olyan akadályok merülnek föl, amelyeket képtelen vagy nem is akar legyőzni. Jóllehet az irodalomban nem ismeretlenek az ilyen jel-

lemek (például Kísfaludy Károly telhetetlen Sulyosdi Simonja — Samikához hasonlóan — ugyancsak sohasem nőszül meg), a Kírić fiú alakja mégis eleven, olyan ember jelképe, aki egész életében tétovázik, maga sem tudja, mit akar.

Remek figurák elevenednek meg előttünk. Ez és a realista szemlélet feledtetni tudja velünk a szerkesztés fogyatékosait és a stílus darabosságát, annál is inkább, mivel a cselekmény vontatottsága tudatos. Ignjatović a téma érdekes megmunkálásával még kifejezőbbé akarta tenni alakjait, azokat a polgárokat, akiknek egyetlenegy céljuk van csak: minél több vagyont szerezni, hogy gyermekeik minél könnyebben élhessenek. Nem balzaci Gortiot apók ők, akik pénzszerzésükben nem válogatják eszközeiket, hanem becsületes dolgozó emberek, akiknek minden cselekedetét józan eszük diktálja. A szerző szándéka nyilvánvaló: bemutatni, hogy a dolgos apáknak milyen léha gyermekeik vannak;

hogy az utóbbiak minden idejüket dözszöléssel töltik, s gyorsan elverik a pénzt, amelyet olyan nehéz volt megszerezni.

Az *Örök völegény* nemcsak a szerb irodalom jelentős műve azért, hogy az első realista regény, hanem a magyar irodalomban is fontos alkotás, mert a korabeli magyar társadalom sajátos világának, egy nemzetiség polgárságának művészi rajza. Öszinte, igaz alkotás, színes, érdekes figurák felejthetetlen tablójával, nemes veretű próza, amelyből ki-kicsendül a szerző szenvedélyes igazságszeretete.

Szép gesztus a Forum részéről, hogy Ignjatović születésének százötvenedik évfordulója alkalmából — Csúka Zoltán gondos, korhű fordításában és értő utószavával — végre eljuttatta a magyar olvasóhoz, s így az, megírása után csaknem száz évvel, megismerhette ezt az irodalomtörténeti szempontból is igen fontos olvasmányos regényt.

HETÉNYI VILMA

VÁLASZÚTON

VOJISLAV SEKELJ: *Detinjstvo*.

Osvit, Subotica, 1972.

MARIJA ŠIMOKOVIĆ: *Sam čovek*.

Osvit, Subotica, 1972.

Marija Šimkovićnak is, Vojislav Sekeljnek is tavaly jelent meg első kötete.

Vojislav Sekelj gyűjteményének címadó verse (*Detinjstvo* — *Gyermekkor*) két részből áll s a kis könyv »úrtartalmának« felét teszi ki. Van, aki rögtön ezt a következtetést vonná le: tárgyköre árulkodó: kezdő költő, hiszen legtöbbet gyermekkorából merít. De másként is viszonyulhatunk ehhez a kérdéshez:

nagyon beleivódhatott az a kor, s emberré, költővé érését döntően befolyásolta.

Magyar Zoltán illusztrációi is ezt az elképzelést látszanak igazolni. A fedőlapon az egy pontból kiáramló sugárzás, s a szóban forgó költeményhez kapcsolódó grafikák pedig mintha a gyökerek világába vinnének le bennünket, a sarjadó növényi lét örökké változó mikrokozmoszába. Ezek a fölszín alatti, ál-